

Ze kwamen ons halen

docentenhandleiding bij de leerlingpresentatie

Nationaal Monument Kamp Amersfoort (NMKA), gelegen op de grens van Leusden en Amersfoort, houdt de herinnering in stand van het leed dat ca. 47.000 gevangenen moesten doorstaan tijdens de Tweede Wereldoorlog. In Kamp Amersfoort heerste een mensonterend regime van honger, mishandeling, dwangarbeid en executies.

In “Ze kwamen ons halen” weet Martine Letterie Kamp Amersfoort en het laatste jaar van de Tweede Wereldoorlog toegankelijk te maken aan de hand van het persoonlijke verhaal van de familie Rijper. Hiervoor heeft Letterie nauw contact gehad met de nabestaanden van de dominee Rijper. Zij maakt gedachten en keuzes van de Rijpers invoelbaar en omdat alle genoemde feiten in dit boek aangeleverd en/of getoetst zijn door het onderzoeksteam van Nationaal Monument Kamp Amersfoort, is het bovendien een goede historische weergave van deze periode. Een ingrijpend verhaal waaraan met een bezoek aan NMKA context gegeven wordt. Met deze lesbrief, in combinatie met de presentatie voor het digibord of grote scherm, wordt uitgenodigd tot een stukje reflectie door het met de leerlingen over leefregels te hebben. Regels in de breedste zin van het woord. Zijn regels niet nodig om waarden als vrijheid en identiteit te beschermen en ook om weerstand te bieden aan machtsmisbruik, geweld en groepsdruk? Abstracte thema’s die bespreekbaar gemaakt worden door de concrete vraag: aan welke regels moet, maar ook wil jij je houden? Of beter: hoe wil jij dat er met jou omgegaan wordt en hoe wil jij met anderen omgaan?

Een interessant lesprogramma toegewenst!
Nationaal Monument Kamp Amersfoort

Doelen

- Leerlingen maken kennis met het boek “Ze kwamen ons halen”.
- Leerlingen maken kennis met Nationaal Monument Kamp Amersfoort.
- Leerlingen denken na over leefregels en ontdekken wat dit kan betekenen.

Kerdoelen

- Kerndoel 37 (Oriëntatie op jezelf en de wereld en burgerschap)
 - Kerndoel 51, 52 en 53 (Geschiedenis)
 - Kerndoel 56 (Kunstzinnige oriëntatie)
- <https://www.slo.nl/sectoren/po/kerndoelen/>

Schoolcurriculum

- Leesvaardigheid, Geschiedenis, Maatschappijleer, Burgerschap

Inhoud project

- Het boek
- Tijdsinvestering project
- De lessen

Les 1 De familie Rijper

Les 2 Bezoek aan Kamp Amersfoort

Les 3 Het eind van de oorlog en daarna

Ze kwamen ons halen, het boek

Lange tijd wisten we niet dat er ook jonge mensen gevangen zaten in Kamp Amersfoort. 'Ze kwamen ons halen' is het eerste kinderboek dat hierover vertelt. Het is gebaseerd op het waargebeurde verhaal van de familie Rijper.

16 november 1944. Op een koude, donkere oorlogsavond wordt er aangeklopt bij Henk en zijn familie. Een zacht klopje, dus ze verwachten iemand die ze kennen. Niets blijkt minder waar. Landwachters – helpers van de Duitsers – dringen het huis binnen. Henk, zijn vader en moeder en broers en zussen worden gearresteerd. Diep in de nacht worden ze naar Kamp Amersfoort gebracht en in verschillende cellen opgesloten.

Het verhaal in het boek wordt afwisselend verteld door Henk en Johan Rijper. Henk is 10 jaar en wordt na vijf dagen vrijgelaten. Via hem volg je hoe het dagelijkse leven in een bezet land eruitziet. Johan, 17 jaar, zit bijna 5 maanden gevangen en vertelt over het soms gruwelijke leven in Kamp Amersfoort. In het begin zit hij met zijn vader in een cel, maar dan wordt zijn vader meegenomen. Pas veel later hoort Johan dat zijn vader is geëxecuteerd. Ook de twee oudste jongens Rijper en de onderduiker Havédé overleven het kamp niet. Pas na de oorlog hoort de familie wat er met hen is gebeurd.

De invloed van de oorlog op de familie Rijper is enorm.

Een jaar geleden dachten ze dat de oorlog bijna afgelopen was, maar wat hadden ze het mis gehad. Voor hen was de oorlog pas begonnen. Hoe leef je verder na een oorlog die zoveel schade heeft aangericht?

Audioboek

Het boek is ook als audioboek te verkrijgen. Het verhaal wordt voorgelezen door Dieuwertje Blok en duurt 5 uur. Het luisterboek is beschikbaar bij diverse organisaties zoals Podimo, Storytel, Nextory, bol.com, kinderboeken.nl en Luisterrijk. De openbare bibliotheek heeft het audioboek (nog) niet, maar bij www.passendlezen.nl (een servicedienst van de bibliotheek) kun je het reserveren.

De schrijfster

Het boek is geschreven door Martine Letterie. Martine schreef veel kinderboeken over de Tweede Wereldoorlog. Zo gaat 'Oorlog zonder vader' over de geschiedenis van haar opa die in Kamp Amersfoort gevangen zat. Haar vader maakte als jongen mee hoe zijn vader werd weggevoerd en nooit meer thuis kwam. 'Ze kwamen ons halen' is het eerste echte kinderboek over Kamp Amersfoort.

<https://www.martineletterie.nl>

Tijdsinvestering project

Project

Het project telt drie lessen: een voorbereidend les, het bezoek aan Kamp Amersfoort en een afsluitende les. De tijdsindicatie voor de lessen op school is circa 45 minuten, het bezoek aan het kamp duurt ongeveer 90 minuten plus reistijd.

Leestijd

We gaan er van uit dat het boek wordt (voor) gelezen. In totaal wordt de (voor)leestijd geschat op zo'n vijf uur. Lukt het niet om het boek helemaal (voor) te (laten) lezen, gebruik dan de geselecteerde fragmenten uit de presentatie. Deze zijn geschat op ongeveer 20 minuten (voor)leestijd in totaal.

Tip

Lees iedere dag een kwartiertje voor tijdens het fruit eten.

Denktijd

Daarnaast is er denk- en overlegtijd nodig. Geef de leerlingen de gelegenheid om tijdens het project regelmatig met elkaar in gesprek te gaan over leefregels, wijzigingen aan te brengen en nieuwe regels op te schrijven.

Les 1 De familie Rijper

Doel

Leerlingen maken kennis met het boek “Ze kwamen ons halen”. Ze leren de familie Rijper kennen en vooral Henk en Johan. De leerlingen maken een begin met het onderwerp leefregels.

Schoolcurriculum: Leesvaardigheid, geschiedenis, burgerschap

Korte inhoud van de les

- Voorbereiding
- Introductie
- Het boek en de schrijfster
- Leefregels
- Het boek
- De Familie Rijper
- Henk en Johan
- De (aanleiding tot) de arrestatie
- Leefregels vervolg
- Extra

Benodigd materiaal

- Het boek ‘Ze kwamen ons halen’
- De presentatie
- Post-its

Tijdsduur

Circa 45 minuten, plus lees- en denktijd

Vorbereiding

- Bekijk het boek, lees de les door, bekijk de bijlagen.
- Gebruik de presentatie op het digibord of een groot scherm, zodat de leerlingen mee kunnen lezen
- Zet het materiaal klaar.
- Geef de leerlingen tijd en gelegenheid om na te denken over leefregels.

1. Introductie

Introduceer de tweede wereldoorlog en de situatie in Amersfoort in 1944. Het verhaal in het boek begint op 17 september 1944, dan is de operatie Market Garden net van start gegaan. Maak eventueel gebruik van de op pagina 3 in de presentatie ingesloten linkjes of gebruik fragment 1 t/m 6 uit het boek. Deze zijn in de presentatie gemakkelijk aan te klikken, om vervolgens met de knop onder aan de pagina om weer terug naar de les te gaan.

TIP

In veel families speelt de oorlog nog een (grote) rol.

Welke oorlogsverhaal weten de leerlingen van hun Familie?

2. Het boek en de schijfster

Bekijk het filmpje van Martine Letterie.

Bespreek met elkaar haar vraag en maak een begin met de opdracht over leefregels.

3. Leefregels

Gesprek: Overall gelden regels: afspraken over hoe we met elkaar om (willen) gaan. Er gelden regels thuis, in de klas, op school, in Nederland, in andere landen en ook bijvoorbeeld in Europa. Om zo goed mogelijk met elkaar te kunnen leven, spreken we af dat we ons aan deze regels houden. Die regels maken we dus samen.

Er zijn regels op school en in de klas. Er zijn geschreven en ongeschreven regels, wettelijke regels, cultureel bepaalde regels, persoonlijke regels, familierregels, gedragsregels, sociale regels en misschien nog wel meer. Inventariseer met elkaar welke regels je kent.

Het doel van de opdracht is dat leerlingen nadenken over hoe zij met elkaar om willen gaan en dus ook hoe er met hen wordt omgegaan. Als de regels eenmaal zijn afgesproken en uitgetoetst, kijk er dan na een tijdje nog eens naar. Lukt het om je aan deze regels te houden? Stel bij waar nodig, zodat je het klassenleefregelboek ook echt kunt gebruiken.

NB. Natuurlijk zijn er al regels in de klas en op school. Pak deze erbij en kijk er met nieuwe ogen naar. Zijn er regels die je (met wellicht een kleine aanpassing) goed kunt gebruiken in dit nieuwe klassenleefregelboek?

TIP

Maak het klassenleefregelboek aan het begin van een schooljaar of semester.

4. Het leesboek

Pak het boek erbij. Bekijk het. Lees de achterflap voor.

Begin met voorlezen: bladzijde 7 en hoofdstuk 1, bladzijde 9 en 10 tot 'Dit is het begin van het einde! Ze komen Nederland bevrijden!'

5. De Familie Rijper

Bespreek het (voorgelezen) fragment na met de vragen uit de presentatie.

6. Henk en Johan

De familie Rijper wordt op 16 november 1944 gevangen genomen en naar Kamp Amersfoort gebracht. Wat ze meemaken gedurende die periode en daarna wordt in het boek verteld door twee kinderen uit het gezin: Henk en Johan.

De familie Rijper

7. (Aanleiding tot) arrestatie

Notaris Frima, een hoge NSB'er wordt vermoord. De zoon van Frima denkt dat de jongens van Rijper dit hebben gedaan. Daarom volgt er een inval bij de familie. In het huis van Rijper worden pamfletten, een kaart van de spoorbaan, een helm en een handgranaat gevonden. De hele familie wordt naar Kamp Amersfoort gebracht. (Lees fragmentnummer 8 en 9 (voor)).

8. Leefregels

Bekijk in komende periode regelmatig de al opgeplakte leefregels. Vervang dubbelingen en bespreek eventuele onduidelijkheden. Geef de leerlingen de mogelijkheid om na te denken, aan te passen en te wisselen.

9. Lees het boek.

Extra

Henk is op 11 oktober 1944 getuige van een grote groep gevangenen uit Kamp Amersfoort die naar het station worden vervoerd. (Lees fragmentnummer 10 (voor)).

Dit was een van de grootste gevangenen-transporten van Kamp Amersfoort naar station Amersfoort. De trein bracht de gevangenen naar het concentratiekamp (Konzentrationslager) Neuengamme bij Hamburg. Weinigen van hen keerden terug. Om stil te staan bij de gevangenen van toen en de vrijheid die wij nu hebben, wordt deze tocht, die we kennen als de Tocht van Vrees en Hoop, ieder jaar op 11 oktober gelopen. De tocht vertrekt om precies 18.00 uur vanaf Kamp Amersfoort. Iedereen is van harte welkom om mee te lopen. Meer informatie via www.kampamersfoort.nl

Les 2 Bezoek aan Kamp Amersfoort

Schoolcurriculum: geschiedenis, maatschappijleer, burgerschap.

Korte inhoud

- Voorbereiding
- Het bezoek aan Kamp Amersfoort
- Nabespreken op school
- Afsluiting
- Extra

Materiaal

- Het boek 'Ze kwamen ons halen'
- Fragment 11 t/m 17 (zie ook bijlage)

Tijdsduur

Een bezoek aan Kamp Amersfoort duurt circa 90 minuten plus reistijd

Vorbereiding

- Zorg dat de leerlingen deel 1 en deel 2 van het boek in grote lijnen kennen.
- Maak eventueel gebruik van de geselecteerde fragmenten.
(Fragment 11 t/m 17)

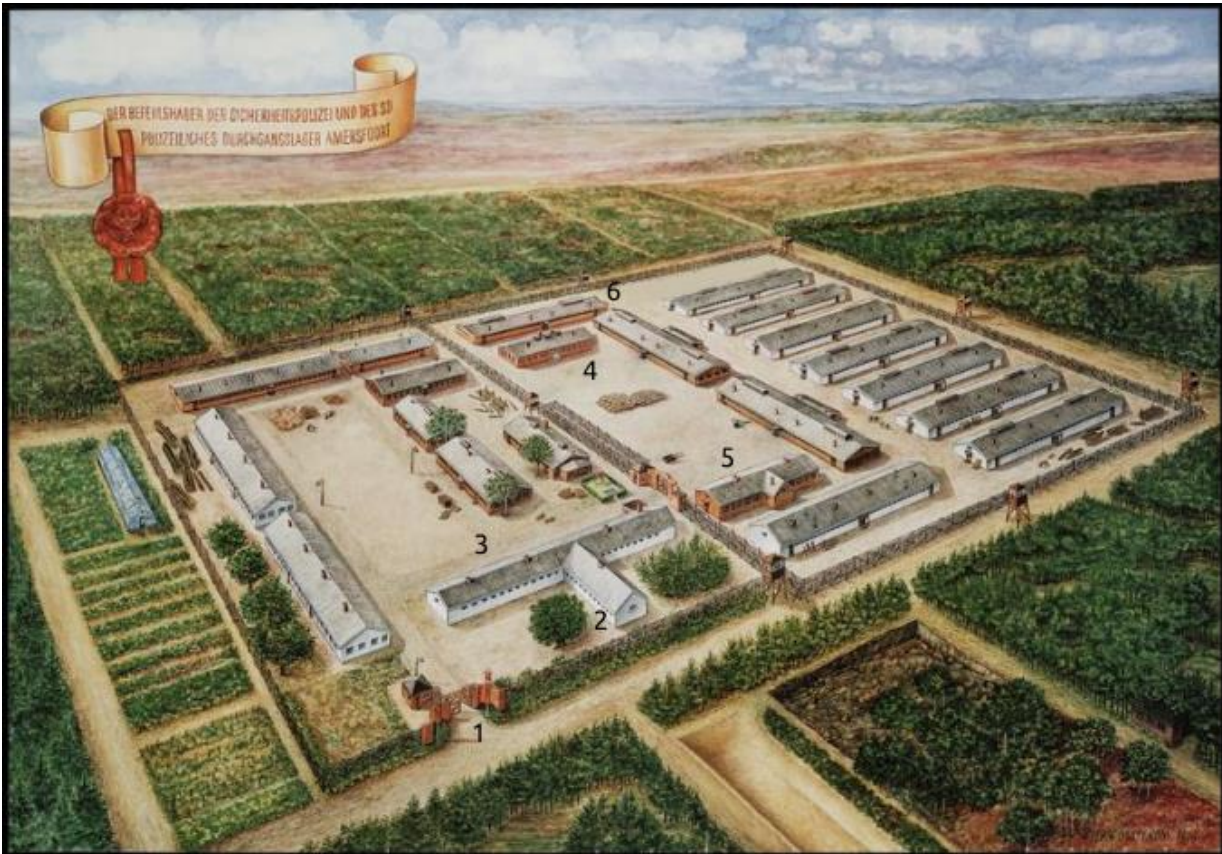
Het bezoek aan Kamp Amersfoort

In het kamp krijgen de leerlingen een rondleiding waarbij ze kennis maken met het kamp. Ze volgen daarbij in grote lijnen dezelfde weg die de familie Rijper indertijd aflegde.

Nabespreken op school

Besprek het bezoek aan Kamp Amersfoort na aan de hand van de vragen en de plattegrond in de presentatie.

Plattegrond, Kamp Amersfoort 1944

1. Poort
2. Bunkercellen
3. Administratiekantoor
4. Appèlplaats
5. Ziekenbarak
6. Block IV, barak voor besmettelijke ziekte

Afsluiting

Bekijk als afsluiting het filmpje waarin Mien Rijper vertelt over de executie van haar broers.

<https://oorlogsverhalen.com/oorlogsverhalen/mien-arntzen-rijper>

Extra

We weten nog niet zo lang dat er ook jonge mensen gevangen zaten in Kamp Amersfoort. Wat weten we daarvan? Hoeveel jonge mensen zaten er gevangen, wie waren dat, waarom zaten ze daar, hoe oud waren ze, wat is er met hen gebeurd? Zoek op NMKA **InBeeld 04**

Les 3 Het einde van de oorlog en daarna

Doel

Leerlingen stellen een klassenleefregelboek samen.

Schoolcurriculum: Leesvaardigheid, maatschappijleer, burgerschap.

Korte inhoud van de les

- Voorbereiding
- Introductie
- Ze dachten dat de oorlog afgelopen was
- Dit zijn onze regels
- Het klassenleefregelboek
- Afsluiting

Benodigd materiaal

- Het boek 'Ze kwamen ons halen'
- Van iedere leerling een post-it met daarop een leefregel
- Materiaal voor de gekozen verwerkingsvorm

Bijlagen

- Chronologisch overzicht data van gevangenen tot de vrijlating of executie (Zie ook bijlage)
 - Fragmentnummer 18
 - Informatie over de familie Rijper
- <https://oorlogsverhalen.com/oorlogsverhalen/mien-arntzen-rijper>

Tijdsduur

Circa 45 minuten, plus lees- en denktijd

• Voorbereiding

Lees de les door. Kies een verwerkingsvorm en zorg voor materiaal.

Introductie

Bespreek wat er tot nu toe in dit project aan de orde is geweest.

1. Bekijk het chronologisch overzicht met de bijbehorende vragen.
2. Ze dachten dat de oorlog afgelopen was
Lees voor. (Fragmentnummer 18)

Lees in de komende periode het boek verder uit.

3. Dit zijn onze regels

3. Het klassenleefregelboek

Maak met elkaar een boek, waarin elke regel een eigen bladzijde krijgt. Schrijf eventueel de naam van de bedenker onder aan de bladzijde. Geef het boek een prominente plaats in de klas.

Of kies voor een affiche waar alle regels op passen. Schrijf ze zo mooi mogelijk op. Eventueel met de namen van alle leerlingen daarbij. Hang het affiche op een prominente plaats in de klas.

4. Afsluiting

Spreek een proefperiode af waarin iedereen zich aan dit klassenleefregelboek houdt. Of spreek af om iedere dag één regel centraal te stellen. Lukt het om je aan de regels te houden? Pas aan waar nodig en gebruik het klassenleefregelboek.